

SORØEGNENS SØER.

Af

C. V. Otterstrøm.

Mine Damer og Herrer!
” Sorøegnens Søer hedder mit Foredrag paa Programmet, men jeg skal tillade mig at give Foredraget baade et mere omfattende og et mere indskrænket Indhold. Jeg vil nemlig gerne først give Dem en lille Oversigt over det, der er fælles for vore danske Søer, skildre Søernes Grundtype, og saa i Tilknytning dertil gaa lidt ind paa nogle Enkeltheder, specielt fra Sorø Sø, medens jeg ikke kommer videre ind paa Egnens andre Søer, hverken de nærmere som Pedersborg Sø og Tuel Sø eller de fjernere liggende: — Men det hele bliver meget kortfattet, thi umiddelbart efter Foredraget skal vi ud paa Sorø Sø, for at De selv med egne Øjne kan se noget af det, jeg nu skal fortælle Dem.

I en almindelig dansk Sø kan man skelne mellem 3 Omraader: *Bredbæltet* med Plantevækst — udenfor det *Barbunden* uden Plantevækst — og endelig *den frie Vandmasse* uden nøjere Tilknytning til Bred eller Bund. Disse 3 Omraader skal vi se lidt paa.

Først er der Bredbæltet, som igen kan deles i 3 Underafdelinger: ¹/ Rørsumpen, ²/ Bæltet med Rankegrøde og det med ³/ Bundgrøde.

Vore Søer er gerne kransede med Rør eller Siv, som fra Bredden naar ud til en Dybde af ca. 2 Meter. Det er nogle faa Arter, der danner denne Rørsump: Tagrør (Tag, Blaatag, Rør), Siv (botanisk: Kogleaks) og Dunhammer (Flæg), mest den smalbladede Art. Det er Planter, der rager op i Luften, og hvis Stofskifte derfor for en Del foregaar udenfor Søen.

Udenfor Rørsumpen ser vi de gyngende Aakandeblade og Toppen af de blomstrende Vandaks, af Tusindblad og af Vandranunkel. Det er den rankende Grøde, som fra Bunden søger op mod Lyset op til Overfladen, hvor Blomsterne flyder. Rankegrøden kan under gunstige Forhold vokse ud til ca. 4 Meters Dybde; da Planterne søger op mod Overfladen, spiller Vandets Gennemsigtighed ikke saa stor en Rolle for den som for Bundgrøden, det yderste af Vegetationsbælterne. I Furesø, der er en klarvandet Sø, gaar Bundgrøden ud til godt 7 Meters Dybde; den bestaar af Vandpest, Hornblad, Kransaalger, Vandmos o. a. og danner ligesom undersøiske Enge. Men i uklare Søer forsvinder dette Vegetationsbælte mer eller mindre. Sorø Sø er en uklar Sø; her finder vi derfor kun Bundgrøde ud til en ringe Dybde og vist egentlig hovedsagelig kun paa saadanne lavvandede Arealer, som af en eller anden Grund ikke er bevokset med Rankegrøde eller med Rør og Siv.

Det var Bredbæltet med dets tre Afdelinger — det er sikkert den Del af vore Søer, som Tilhørerne kender bedst. Hvad er der udenfor? Ude paa Dybet? At Folks Fantasi ofte har beskæftiget sig dermed,

viser jo de talrige Sagn om sunkne Skatte og Slotte, og stadig finder man noget hemmelighedsfuldt ved Søen, maaske allermest ved den lille Sø med den stejle Bred og det mørke Vand (Mørksø); men ogsaa om de andre Søer udtaler man sig ofte i forblommede Udtryk og mener, at de er „bundløse“ — i Sverige er det værre endnu: der har man Søer med dobbelt Bund! Og saa er det hele i Virkeligheden slet ikke saa spændende. Rigtig dybe er ingen af vore Søer. Dybest er Hald Sø og Furesø, der begge er 36 Meter. Sorø Sø er kun 12 Meter paa det dybeste.

Hvad er der saa nede paa disse ikke altfor imponerende Dybder? Ja, Planter er der altsaa ikke (bortset fra enkelte Algearter). Der er Dynd — et jævnt Lag af i Reglen sortagtigt Dynd — et ikke synderlig spændende Syn, hvis man kunde se det. En Prøve af dette Dynd kan De faa at se; vi skal tage den op, naar vi kommer ud paa Søen.

I dette Bunddynd lever der ikke mange forskellige Dyrearter, men de enkelte Dyrearter kan være rigt repræsenterede. Her er navnlig de røde Larver af Chironomus-Myg, lange, tynde Børsteorme og smaa Ærtemuslinger. Mængden, hvori de findes, er meget forskellig. Pr. Kvadratmeter kan der i særlig gode Tilfælde være et Par Tusinde Chironomidelarver; i Tuél Sø fandt jeg for 3 Dage siden paa 9 Meters Dybde et Par Hundrede Chironomidelarver, paa 18 Meters Dybde ca. 75 pr. m², men her i Sorø Sø var Bunden meget dyrefattig, saa at der næppe var over en halv Snes Larver pr. m². Jeg tør derfor ikke love Dem, at der vil være noget levende at se i de Prøver, vi tager bagefter. — Indholdet af Chiro-

nomidelarver spiller en meget stor Rolle for Søens Værdi som Fiskevand.

Vi mangler saa at omtale den frie Vandmasse. At Vandet i Sorø Sø ikke er særlig ~~rent, kan enhver~~ se. Det har en kraftig Farve (gulgraa, noget grønlig), og Gennemsigtigheden er ikke stor, kun 1 Meter. Dette skyldes et Indhold af Smaaorganismer, baade Dyr og Planter, som med en fælles Betegnelse kaldes Plankton eller med et dansk Ord Svæv. Det skal vi se en Prøve af ude paa Søen. Det er disse Svævet's Organismer, som, naar de dør og synker til Bunds, danner det sorte Dyndlag. Er Svævet til Stede i stor Mængde, saa Bundfældningen bliver stor, og er Søen stillestaaende og dyb, saa Iltfornyelsen bliver sparsom til de dybere Vandlag, kan der opstaa Iltmangel ved Bunden til visse Aarstider; Dyndet er da ilde-lugtende. I „magre“ Søer har det ingen Nød, men i „fede“ Søer (og de fleste danske Søer er fede) kniber det ofte svært at faa Sommerens Produktion af Svæv omsat uden Iltmangel ved Bunden. Bliver der i en saadan Sø tilført organisk Stof udefra, gaar det let rent galt; det er en meget betænkelig Sag, naar Søer bruges til Udledning af urensset Kloakvand — hvad der desværre sker ogsaa her i Sorø, baade i Sorø Sø og i Tuel Sø.

Det, de fleste af Dem mest interesserer Dem for ved vore Søer — bortset fra Naturskønheden — er vel *Fiskene*, og jeg skal derfor forsøge kortelig at placere de vigtigste Fiskearter i de forskellige Sø-omraader, som nu er blevet skildret. Bagefter ser vi ude i Søen, om Placeringen passer.

1. Bredbæltet. Hvor Rørsumpen er rigtig tæt, er der slet ingen Fisk. Men hvor Rørene eller Sivene staar aabent og navnlig, hvor der er Ranke- eller Bundgrøde mellem dem, har vi det typiske Tilholdssted for 3 Fiskearter: Suderen (der lever af Snegle og Vandbænkebidere), Karudsen (der lever af Dafnier) og Rudskallen (der hovedsagelig æder Planter). Men her kommer tillige andre Fiskearter ind for at lege, saaledes Skalle, Brasen og Løje.

Over Bundgrøden og mellem Rankerne har vi Skallen, Løjen, Ungbrasenen og Aborren; de lever her af Insektlarver, Snegle, Tanglopper — Løjen tillige af Insekter fra Luften og Skallen tillige noget af Planter. Skallen kan man for Resten ogsaa træffe i Mængde paa sandede eller stenede Strækninger, hvor den æder det Diatoméovertræk, som sidder der ligesaavel som paa Plantevæksten. I Bredbæltet findes ogsaa nogle Rovfisk, nemlig Gedden, der udelukkende æder Fisk (hovedsagelig Skaller), Aborren, der med Forkærlighed tager Løjer, og den bredhovedede Aal, der mest tager Skaller.

2. Barbunden. Ude paa Barbunden med dens Chironomidelarver, Orme og Ærtemuslinger har vi de ældre Brasen, Horken og den spidshovedede Aal, der alle lever af den samme Kost. Da Aalen er Søernes værdifuldeste Fisk, maa Brasen og Hork som dens Næringskonkurrenter betragtes som skadelige Fisk.

3. I den frie Vandmasse hører Smelten, Heltlingen og Svævhelten hjemme; de lever alle af Svævet Smaadyr (Vandlopper, Dafnier). Af dem igen lever Sandarten, delvis ogsaa de større Aborrer.

Her i *Sorø Sø* lever følgende 14 (16) Fiskearter: Aborre, Hork, (maaske 2 Arter Hundestejler), Knude, Gedde, Karpe (udsat), Karuds, Suder, Skalle, Rudskalle, Løje, Brasen, Flire, Pigsmerling og Aal.

At Mallen har levet her, ved De alle; men den er her ikke mere. I de to Søer, gennem hvilke Vandet løber fra *Sorø Sø*, nemlig *Pedersborg Sø* og *Tuel Sø*, er der yderligere 2 Fiskearter: Regnløjen og Sandarten (udsat). Vi har altsaa i *Sorø Søerne* til sammen 16—18 Fiskearter.

Jeg har i Aftes sat nogle Fiskeredskaber et Par Steder ude i Søen, og disse Redskaber skulde vi nu tage ud for at røgte. Forhaabentlig vil De saa faa Lejlighed til at se en hel Del af de Fiskearter, jeg har nævnt, og til at overbevise Dem om, paa hvilke Omraader i Søen de lever.“

Umiddelbart efter Foredraget gik Deltagerne om Bord i en stor Motorbaad. Ved Broen besaa man Bredbæltets Plantevækst (bl. a. Rørsumpens Fraværelse, hvor der er Skygge af Træer, og de rene Bestande af henholdsvis Rør og Siv); Vandets Gennemsigtighed maalttes (100—110 cm). Baaden sejlede til Banevejsbugten, hvor unge „Gedeboller“ (*Aegagrophila (Cladophora) Sauteri*) optoges sammen med Vandmos (*Fontinalis*) fra 2—3 Meters Dybde med Bundhenter. Gedeboller kendes hos os kun fra *Sorø Sø*. Derefter sejlede ud paa 10—11 Meter Vand, hvor en Prøve af det sorte Dynd optoges og sigtedes; som ventet fandtes overhovedet intet levende i Sigteresten. I Overensstemmelse hermed fangedes ingen Fisk i de to „paa Dybet“ staaende Sættegarn; Hørkerne er da

ogsaa faatallige og Aalebestanden daarlig i Sorø Sø. Bundayndets Temperatur var 15°, Overfladevandets 21°. En Prøve af Svævet toges. Der sejledes til Bugten Syd for Bøgholmen, hvor der i nogle Sættegarn mellem Aakander og Siv toges 4 store Sudere, nogle Rudskaller, en Del Smaaskaller og Flirer samt yderst en lille Aborre; paa samme Lokalitet blev et Par Dage før taget nogle pæne Søkarudser, som forevistes. Her stod ogsaa et Par Ruser, som røgtedes, og som bl. a. gav en mindre Brasen og en stor Gedde, der vakte nogen Sensation. Endelig røgtedes 3 Garn, som stod omkring en Grødebanke (2—3 m) Øst for Bøgholm; her toges Skaller, Løjer og Flirer.

Maaske kneb det af og til at se, hvad der foregik i den lille Baad, som røgtede Redskaberne, men navnlig kneb det vist med at høre Forklaringerne paa Grund af Motorens Stampen. Forhaabentlig lykkedes det dog indenfor den knapt tilmaalte Tid (ca. 2 Timer til Ekskursionen) at give et nogenlunde Overblik over Søens Naturforhold og specielt dens Fiskebestand. — De, der muligvis ikke kunde afvinde Emnet tilstrækkelig Interesse, har i hvert Fald kunnet glæde sig over Turen paa den herlige Sorø Sø.
